

DANIEL HEIDER:

Suárez a jeho metafyzika. Od pojmu jsoucna přes transcendentální jednotu k druhům transcendentální jednoty

Praha: Filosofia 2011, 480 s.

František Suárez, zvaný „Význačný doktor“ („*Doctor Eximius*“; 1548 – 1618) ve druhé scholastice modifikoval metafyziku, aniž by se považoval za tomistu či scotistu, jejichž argumenty náležitě využíval. Vlastním systémem metafyziky řazeným do období baroka zásadně ovlivnil filosofii 17. a 18. století. Suárezovi se v recenzované knize (Heider 2011) dostalo v česko-slovenském kontextu teprve třetí leč nejobsáhlejší monografie. Daniel Heider v ní sleduje Suárezovy *Metafyzické disputace* (*Disputationes metaphysicae*, 2. – 7. ze všech 54 disputací), jež s náležitou akribií vykládá především podle ostatních disputací téže knihy a částečně i ze Suárezova komentáře k Aristotelovu spisu *De anima*. Jistou úspornost týkající se především Suárezova životopisu autorovi dovoluje jeho předchozí monografie (Heider 2009). Heiderovi jde o uchopení Suárezovy metafyziky v jejích počátcích, představující čtyři témata zřejmá ze čtyř základních oddílů knihy (dále přibližných především podle Heider 2011, 455- 457).

První oddíl se týká formálního předmětu Suárezovy metafyziky, jehož ontologická povaha spočívá v reálném jsoucnu, abstrahovaném od veškeré látky co do bytí.

Druhý oddíl řeší jsoucno jakožto reálnou esenci, a to v kontextu formálním i obsahovém. Obsahově z pojmu reálné esence nutně nevyplývá esencialistické pojetí metafyziky, ale spíše poukaz na aktuální existenci. Formálně je z pojmu reálné existence zřejmá realistická interpretace objektivního pojmu, úzce napojená na Suárezovu teorii vnitřní analogie atribuce. K této problematice se řadí Suárezovy názory na povahu distinkce esence a existence tvorů, na možná jsoucna a jejich ontologický status i na otázku věčných pravd a jejich ontologické fundace, a v neposlední řadě na analogii. Jde o typ vnitřní analogie (*analogia attributionis*; analogie atribuční) u Suáreze vycházející z důrazu – podpořeného scotistickými argumenty – na jednotu pojmu jsoucna. Odlišný typ analogie (*analogia proportionalitatis*; analogie proporcionality) přitom Suárez považoval za pouhou metaforu jsoucna.

Třetí oddíl sleduje téma transcendentálií a transcendentálních vlastností, zvláště s ohledem na problém transcendentální jednoty. Sem patří otázka, co transcendentální vlastnosti přidávají jsoucnu. Je to rovněž otázka kritérií uspořádání jednotlivých vlastností. Heider zde vede výklad přes pět tomistických transcendentálií (transcendentálních vlastností), jejichž subjektem je jsoucno (*ens*). Výklad pak směřuje ke třem suáreziánským transcendentáliím (Jednoho, Lásky a Dobra) vztaheným k úběžníku jsoucna. Suárez redukoval Akvinského transcendentálie Věci a Něčeho – s ockhamovskou nekompromisností – přes jsoucno s využitím transcendentálie Jednoho. Hlubší ponor do Suárezova rozvrhu transcendentálií vede k negaci, různě do metafyziky zapojené a přibližné třemi příkladnými formálními vztahy protikladnosti: Jednak je to vztah Jednoho a Mnohosti

a jeho formální negace, působící transcendentální Jednoho na jsoucno právě v modalitách Věci a Něčeho. Zároveň mezi Jedním a Mnohým je to jednak vztah kontrární, jednak vztah kvazinegativní (u něhož Heider zdůrazňuje vliv Scotovy univoční metafyziky na Suáreze) vyložený takto: „Protiklad Jednoho a Mnohého není možné pojímat jako vzájemnou privaci, podle níž Jedno zahrnuje negaci rozdělení (rozdělení, které je ‚esencí‘ Mnohého) a Mnohé negaci identity nebo spojení (identita, která je ‚esencí‘ Jednoho), ale jako privaci nevzájemnou čili asymetrickou. Zatímco Mnohost zahrnuje Jedno a vyžaduje nerozdělení jednotek, z nichž se skládá, Jedno na druhé straně Mnohost ani rozdělení, které podle Suáreze náleží do pojmu Mnohého, nezahrnuje“ (Heider 2011, 204 a pozn. 392). Podnětnost těchto filosofemat pro pozdější filosofii však jde mimo rámec sledované knihy, ať už jde o transcendentální Věci (*res*) a Něčeho (*aliquid*), nebo o formální negaci zakládající další Něco (*aliud quid*) jakožto jakousi jinakost.

Čtvrtý oddíl člení základní druhy transcendentální jednoty, jednotu individuální, formální a univerzální. Sem patří témata jako obsah a rozsah jednoty, ontologický status individuální difference, princip individuace substancí a princip individuace akcidentů. Heider zde Suárezův metafyzický systém a jeho koncepci distinkcí poměruje právě tímto trsem individuálních aspektů. Nebyl by to ovšem scholastik, kdyby otázku individualit nevyvažoval otázkou obecných pojmů a jejich ontologického statusu. Heider přitom postupným zkoumáním formální a univerzální jednoty dospívá v prvním kroku ke konceptualistické interpretaci Suárezovy teorie univerzální. Tento první náběh vzápětí překonává umírněně-realistickou doktrínou o trojí univerzální, mimo jiné založené na Suárezově psychologizující doktríně o „vzniku“ obecného. Kromě ontologického statusu obecného se ve čtvrtém oddílu probírají např. problémy povahy distinkcí vzhledem k metafyzickým gradům a fyzický princip rodu a difference.

Pátý oddíl shrnuje Suárezovu metafyziku do sedmi základních doktrinních bodů, k nimž Heider podává stručné hodnocení Suárezova dodnes podnětného odkazu. Tímto závěrečným oddílem Heider dosahuje toho, že se tematické bohatství disputací, oscilujících kolem jeho výkladového schématu, netřídí do mozaiky exkurzů. Jediný a tím také ve druhém oddílu knihy zdůrazněný Exkurz (Heider 2011, 86-96) je věnován teorii distinkcí.

A tak by recenze mohla sledovat či rozvíjet motivy v probíraných knihách Suáreze a Heidera vyložené či jen zmíněné, s poukazem na souznění jejich autorského stylu u Heidera založeného na hermeneutických zásadách, což ovšem přesahuje možnosti recenze. Snad bude alespoň přínosné naznačit, že Daniel Heider ve svém kritickém pojetí suáreziánství využívá autora třetí scholastiky novotomistu Josepha Gredta (Heider 2011, 14; viz též podíl D. Heidera na překladu Gredt 2009). V „realistické“ interpretaci objektivního pojmu se Heider hlásí k autorům, mezi něž patří J. J. E. Garcia, T. Kobusch, J. C. Doig či lovaňský teolog J. Caterus (Heider 2011, 66, pozn. 107). Recenzovaná kniha je výsledkem šestileté práce autora. Volné leč korektní překlady jsou ústrojně propojeny s jejich komentářem a interpretacemi, což odpovídá současnému scholastickému mysliteli, jemuž jde o více než o překlad základního Suárezova díla v rámci zpřístupnění latinských textů. Čtenáři vybavenému alespoň elementární znalostí latiny však postačí tento volný překlad, umožňující další práci s obsáhlými latinskými pasážemi citovanými v po-

známkách pod čarou. Heiderem sledované dílo se skládá z disputací, v nichž Suárez vlastním pojetím posléze polemizoval s předeslanými odlišnými stanovisky jiných autorit, což umožňuje bystřejším čtenářům postupně si zkoušet různé intelektuální pozice.

Suárezovo učení, ve druhé scholastice samostatně a komplexně pojímající metafyzický systém, spolu s recenzovanou knihou jsou spolehlivými průvodci na cestě proti proudu času k metafyzickým základům scholastiky, tedy přinejmenším přes Scota k Akvinskému. Což je rozhodně zajímavějším novočtením metafyziky, než v rámci dějin filosofie tradičně postupovat od antiky přes scholastiku až na práh novověké filosofie.

Jaroslav Mestek

Literatura

GRETT, J. (2009): *Základy aristotelsko-tomistické filosofie*. Praha: Krystal OP.

HEIDER, D. (2009): *Kdo byl František Suárez?* Olomouc: Refugium.

HEIDER, D. (2011): *Suárez a jeho metafyzika. Od pojmu jsoucná přes transcendentální jednotu k druhům transcendentální jednoty*. Praha: Filosofía.

Jaroslav Mestek

Goodwill

ul. Bořivojova 1007/105

130 00 Praha 3

ČR

e-mail: mestek.universum@seznam.cz

CATHRIN NIELSEN – HANS RAINER SEPP:

Welt Denken. Annäherung an die Kosmologie Eugen Finks

Freiburg im Breisgau: Verlag Karl Alber in der Verlag Herder GmbH 2011, 354 s.

20. storočie so sebou prináša výraznú zmenu v myslení, ktorá sa odráža v rôznych filozofických smeroch a prúdoch. K tým najvýznamnejším a najplyvnejším nepochybne patrí Husserlova fenomenológia, ako aj Heideggerova fundamentálna ontológia. V tieni týchto významných osobností sa skrýva filozofia Eugena Finka. Jeho myslenie je zväčša interpretované len na pozadí Husserlovho a Heideggerovho myslenia, málo pozornosti sa venuje jeho vlastnému filozofickému prínosu. V nemeckých kruhoch sa objavuje viac ako oprávnená snaha oživiť Finkovo myslenie a vymaniť ho z tieňa Husserlovej a Heideggerovej filozofie. Práve v tom treba vidieť hlavný prínos knihy *Welt denken*.

Cathrin Nielsenová a Hans Rainer Sepp v tejto kolektívnej monografii prezentujú rôzne pohľady na Finkovo myslenie, spracované sedemnástimi autormi. Hlavným motívom celej práce je *problém sveta*. Hoci Finkovo chápanie sveta vychádza z Husserla